

نقد و بررسی سیاست کیفری تقنینی ایران در زمینه با قاچاق کالا

قابل استفاده برای کلاس همکاران گمرکی
کارشناسان حقوقی، قضات شعب تعزیرات حکومتی
و دانشجویان رشته‌های حقوق و امور گمرکی

مؤلف:
طیب فرجی

سرشناسه	: فرجی، طیب، ۱۳۴۷
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: نقد و بررسی سیاست کیفری تقنینی ایران در مبارزه با قاچاق کالا ... / مولف طیب فرجی.
. مشخصات نشر	: تهران: هنگام، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	: ۱۵۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۶۷-۱-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: قاچاق -- ایران
موضوع	: کالا ها -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: ارز -- قوانین و مقررات -- ایران
رده بندی کنگره	: HJ۷۰۳۹/۲/۵۴۴۱۳۹۳
رده بندی دیویی	: ۳۶۴/۱۱۳/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۰۶۰۴۹

نقد و بررسی سیاست کیفری تقنینی ایران

درمبارزه با قاچاق کالا

نویسنده: طیب فرجی

ناظران علمی اثر: ابراهیم نقدی - رضا گلی

ناشر: هنگام

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۶۷-۱-۶

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

مسئولیت صحت مطالب به عهده نویسنده می باشد

فهرست

فصل اول: مفاهیم، پیشینه علل و انگیزه های قاچاق / ۱۷

مبحث اول: مفاهیم / ۱۰

گفتار اول: مفاهیم لغوی اصطلاحی / ۱۹

الف) سیاست سیبری / ۱۶

ب) تقنین، قانون / ۲۱

ج) قاچاق / ۲۳

د) کالا / ۲۸

گفتار دوم: تعریف اصطلاحی قاچاق / ۳۱

مبحث دوم: پیشینه قاچاق کالا / ۳۸

گفتار اول: پیشینه قاچاق قبل از انقلاب اسلامی ایران / ۳۸

۱- قانون مجازات مرتکبین قاچاق (۱۳۱۲/۱۲/۲۹) / ۳۹

۲- قانون امور گمرکی (۱۳۵۰/۳/۳۰) / ۴۳

۳- قانون راجع به جلوگیری از عمل قاچاق توسط وسایل نقلیه دریایی
وسیله اداره مرزبانی (۱۳۶۶/۸/۹) / ۴۶

۴- قانون تشدید مجازات اسلحه و مهمات و قاچاقچیان مسلح (۱۳۵۰/۱۱/۲۶) / ۴۶

گفتار دوم: پیشینه قاچاق کالا بعد از انقلاب اسلامی ایران / ۴۷

۱- قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور (۱۳۶۹/۹/۱۹) / ۴۷

۲- قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز (۱۳۷۴/۲/۱۲) / ۴۸

۳- قانون مجازات اسلامی (۱۳۷۵/۳/۲) / ۵۱

۴- قانون امور گمرکی (مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲) / ۵۲

۵- قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۲/۱۰/۱۸) / ۵۴

مبحث سوم: علل و انگیزه های قاچاق کالا / ۶۰

گفتار اول: علل اقتصادی / ۶۰

- ۱- سود سرشار قاچاق / ۶۰
- ۲- بیکاری و امرار معاش مردم از طریق قاچاق بویژه در مناطق مرزی / ۶۲
- ۳- فرایندهای پیچیده گمرکی و بالا بودن مأخذ اکثر کالاها / ۶۳
- ۴- پرداخت یارانه برخی کالاها / ۶۵
- ۵- پایین بودن ریسک قاچاق کالا / ۶۵
- ۶- ضعف صنعت داخلی / ۶۶
- ۷- وجود مرزهای طولانی / ۶۶
- ۸- سطح نازل قیمت کالاها و قاچاق نسبت به تولیدات داخلی / ۶۷

گفتار دوم: علل اجتماعی و فرهنگی / ۶۷

- ۱- فرهنگ مصرف مصالح کالای خارجی / ۶۹
 - ۲- الگوی مصرف / ۷۰
 - ۳- بی توجهی و کم توجهی به فرهنگ ناب اسلام / ۷۲
 - ۴- افزایش درآمد مردم / ۷۲
 - ۵- جعل اسناد گمرکی / ۷۶
 - ۶- همکاری و تنبانی برخی مأمورین با مجرمین قاچاق / ۷۸
- گفتار سوم: علل سیاسی / ۷۹

- ۱- دشمنی با ایران در عرصه سیاسی و تحریم های اقتصادی / ۸۰
- ۲- جنگ تحمیلی هشت ساله علیه ایران / ۸۲
- ۳- مناطق ویژه اقتصادی و آزاد صنعتی - تجاری / ۸۳
- ۴- فقدان دولت های مقتدر در همسایگی ایران / ۸۴

فصل دوم: ویژگی ها و آثار سیاست کیفری ایران در مبارزه با قاچاق کالا و ارز / ۸۵

مبحث اول: ویژگی های سیاست کیفری تقنینی ایران در مبارزه با قاچاق / ۸۶

- ۱- اعمال مجازات و تشدید آن / ۸۹
- ۲- عدم تعریف قاچاق / ۹۰
- ۳- عدم توجه کافی به نظرات کارشناسی و تخصصی در وضع قانون / ۹۱

- ۴- مبارزه با معلول بجای مبارزه با علت / ۹۲
 - ۵- پراکندگی و تشتت قوانین / ۹۳
 - ۶- عدم جامعیت کافی قوانین مبارزه با قاچاق / ۹۵
 - ۷- ابهام در قوانین و برداشت های متفاوت از موضوع واحد / ۹۶
- مبحث دوم: نقد و بررسی سیاست کیفری تقنینی ایران در مبارزه با قاچاق کالا و ارز / ۹۹**
- گفتار اول: ویژگی ها و آثار مثبت سیاست کیفری ایران در قبال قاچاق کالا و ارز / ۹۹**
- ۱- دفاع از حقوق دولت و وصول حقوق از دست رفته آن / ۱۰۰
 - ۲- نشأت گرفته از منابع فقهی و شرع مقدس و ارزش های اسلامی / ۱۰۴
 - ۳- ردارندگی سببی از قاچاق بواسطه مجازات و تشدید آن / ۱۰۶
 - ۴- جانات شک و معلول جرم / ۱۰۸
 - ۵- تشویش بامورین بوسه حق کشف / ۱۱۰
- ویژگی های مثبت منحصر به فرد قانون جدید (۱۳۹۲/۱۰/۱۸) / ۱۱۱**
- ۱- ارائه تعریف قاچاق / ۱۱۲
 - ۲- تاکید و اهتمام به عنصر یشگی / ۱۱۲
 - ۳- تفکیک انواع کالای قاچاق و تشدید مجازات قاچاق سازمان یافته و حرفه ای / ۱۱۳
 - ۴- بالا بودن هزینه و ریسک قاچاق کالا در این قانون / ۱۱۳
 - الف) گسترش حوزه و مصادیق قاچاق / ۱۱۴
 - ب) ضبط و وسایل نقلیه حامل کالای قاچاق / ۱۱۴
 - ج) تشدید و بالا بردن ریسک قاچاق / ۱۱۶
 - د) تشدید مجازات قاچاق اقلام پزشکی، شیلات و حیوانات کمی / ۱۱۶
 - ه) تشدید مجازات قاچاق سازمان یافته / ۱۱۶
 - ۵- بهره گیری از نظر کارشناسان و صاحب نظران / ۱۱۷
- گفتار دوم: نواقص سیاست کیفری ایران در مبارزه با قاچاق کالا / ۱۲۱**
- ۱- به روز نبودن قوانین قاچاق کالا / ۱۲۱
 - ۲- عدم تناسب مجازات با نوع جرم / ۱۲۲
 - ۳- آسان و همواربودن راه فرار مجرمین از دست قانون / ۱۲۳
 - ۴- احتمال تضییع حقوق افراد به موجب حق کشف مأمورین / ۱۲۵
 - ۵- تضییع حق عمومی نسبت به تعقیب کیفری قاچاقچیان سابقه دار و حرفه ای / ۱۲۶

- ۶- استفاده ابزاری از مجازات و تشدید آن / ۱۲۷
- ۷- ضبط کالا و اخذ جریمه (محکومیت مالی) بدون تشکیل دادگاه / ۱۲۸
- ۸- فروش کالای ضبطی قبل از صدور حکم قطعی / ۱۳۰
- ۹- طولانی بودن روند رسیدگی به پرونده ها / ۹
- ۱۰- سایر عوامل و نواقص سیاست کیفری قوانین قاچاق / ۱۳۳
- الف) خلاء و ابهام قانون / ۱۳۳
- ب) عدم شفافیت قانون / ۱۳۴
- نقد و بررسی نواقص قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۲/۱۰/۱۸) / ۱۳۵
- ۱- مغایرت با سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی / ۱۳۶
- ۲- نگرانی امنیتی و انتظامی به فرایند ورود و خروج کالا و ارز / ۱۳۷
- ۳- توسل مصادیق قاچاق و گسترش حوزه جرم انگاری قاچاق / ۱۳۷
- ۴- اجازه توفیق به ایل نقلیه بدون جلب نظر کارشناسی / ۱۳۹
- ۵- ضبط کالا بدون تشکیل دادگاه / ۱۴۰
- ۶- ایراد وارده به تعریف قاچاق کالا و ارز / ۱۴۱
- ۷- ایراد عدم نیاز به اخذ - و - ضایع برای بازرسی اماکن عمومی / ۱۴۲
- ۸- مجازات حامل در صورت عدم معرفی مالک / ۱۴۳
- ۹- ایراد مغایرت با کنوانسیون ها و سایر اسناد بین المللی / ۱۴۴

نتیجه گیری / ۱۴۵

سخنی با خوانندگان

حقیر از فارغ التحصیلان دانشگاه امام صادق (ع) هستم و علاوه بر تقبل مسئولیت امور اجرایی در گمرک ج. ا، علاقه به کارهای پژوهشی و تحقیقاتی هم دارم و قبل از استخدام در گمرک ایران، نزد مرحوم آیت الله امین زنجانی (استاد راهنمای پایان نامه کارشناسی ارشد اینجانب) کارشناس دفتر تحقیقات علوم اسلامی بودم و بطور پراکنده مطالبی را در زمینه های ولایت فقیه و اولویت حکومت بر مردم، نقش قانون در مبارزه و جلوگیری از قاچاق و مدیریت شایسته سالاری نوشته ام.

ولی واقعیت غیرقابل انکار این است که مشغول و دغدغه کار اجرایی فرصت پرداختن به دیگر امور را از انسان سلب می کند ولی علیرغم تمام مسائل خداوند توفیق داد تا بتوانم در عرض یکسال کتاب حاضر را به رشته تحریر دریاورم و در حقیقت بتوانم تجربیات عینی و ملموس خویش از اقدامات و فعالیت های شغلی را با اندوخته های علمی و تحصیل در محضر اساتید و پیشکسوتان امر روی کاغذ منتقل نمایم. چون اولین اثر اینجانب است که تقدیم همه علاقمندان و محققین محترم می گردد، قطعاً مملو از ایرادات و نقایص خواهد بود که ارائه پیشنهادات و نقطه نظرات شما اساتید عزیز، موجب پربار بودن و گسترش شدن آثار و تألیفات بعدی خواهد بود. به همین جهت پست الکترونیکی (tayyebfaraji1347@yahoo.com) بمنظور ارسال نظرات و پیشنهادات علمی و مستدل همه علاقمندان آماده دریافت و بررسی و بهره برداری در چاپ های بعدی تقدیم می گردد.

این اثر ناچیز در قدردانی از زحمات تمام پیکارگران عرصه اقتصادی، کارمندان، مدیران و مسئولان صدیق گمرک جمهوری اسلامی ایران و همکاران محترم نوشته شده است، آنان که شبانه روز سعی در وصول حقوق مسلم دولت داشته و برای ایصال حقوق آزدست رفته دولت با دستمزدهای کم، زندگی شرافتمندانه ای را پیشه خود نموده و به تضمین های سوداگران و قاچاقچیان پشت پا زده اند.

مقدمه

جامعه انسانی که از افراد مختلف و با عقاید، سلاقه‌های گوناگون تشکیل شده است، مثل هر اجتماع دیگری جهت رسیدن به تکامل و آرامش نیازمند وضع و تدوین چهارچوب و مقرراتی است که از آن تعبیر به قانون می‌شود و عبارت دیگر انسان به منظور اداره و نظم بخشیدن به جامعه، ناچار از وضع قانون و مقررات بوده و از آنجائیکه اکثر راعها و جنگ‌های تاریخ بشر به علت کمبود منابع اقتصادی می‌باشد و کشمکش‌های مختلف داخلی و خارجی جوامع مختلف عمدتاً بر سر منابع و سرمایه‌های اقتصادی و مادی صورت گرفته است و از طرفی هر دولت در اداره امور خارجی خود ملزم به وضع مقررات داخلی و سامان بخشیدن به آن‌ها می‌باشد تا در صحنه‌های خارجی و بین‌المللی، آسان‌تر بتواند بر خصومت‌های رودررو پی‌ریزی کند. یکی از مسائل و مشکلات داخلی دولت‌ها که بر بسیاری از مسائل اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جامعه، تأثیر غیرقابل انکار و فراوانی گذاشته است، معضل قاچاق است.

با نگاهی اجمالی به تاریخ تجارت و اقتصاد ایران مشاهده می‌گردد که پدیده قاچاق پایه‌پای فعالیت‌های قانونی در کنار تجارت کشور رشد روزافزون داشته و لطمات و آسیب‌های جبران‌ناپذیری را به اقتصاد و حتی فرهنگ مصرف جامعه وارد می‌سازد، عبارت دیگر در کنار دولت و قانون و مامورین وصول درآمدهای دولتی، کسانی هستند که با اقدامات و تدابیر غیرقانونی درصدد نپرداختن حقوق و عوارض متعلق به کالاهای بوده و با پایمال نمودن حق دولت در این زمینه، سودهای بی‌شمار و سرشاری را تصاحب می‌نمایند.

درباره قاچاق، علل آن و عوامل موثر در قاچاق و آثار و پیامدهای آن تحقیقات و کتاب‌های مختلفی به رشته تحریر درآمده است و کتاب حاضر سعی دارد اولاً تعریفی استنباطی از نگارنده را ارائه نماید که در قوانین مختلف از آن سخن به میان نیامده و صرفاً مصادیق آن احصاء گردیده است و ثانیاً در روش تحقیق و نگارش کتاب علاوه بر استناد به نظریات محققین و علماء و دانشمندان و اهل فن، سعی گردیده است که گوشه‌ای از تجربیات میدانی و شغلی در رسیدگی به پرونده‌های فراوان متشکله درخصوص قاچاق و دفاعیات بعمل‌آمده در مراجع مختلف قضائی و همچنین انتقال موضوعات تجربیات عینی حاصل از حضور و مسئولیت حقوقی و قضایی در گمرکات مختلف کشور از گمرکات مرزی و مرکزی و غیره را در لابلای مباحث گنجانده و جهت خوانندگانش از سادگی و تنوع و همچنین پختگی مسائل و موضوعات مطروحه، همزمان فراهم گردد. به عبارت روشن‌تر بعد از صرف بیست سال تجربه کاری و شغلی در زمینه قاچاق و مدرسه کارشناسی ارشد، در این میان حرفی و کلامی از خود هم داشته باشیم و علاوه بر احترام و تکریم سه‌نایان و استنادات و نقل‌قول اساتید و بزرگان در این زمینه، نگارنده و محقق محترم تردید نمی‌کند که توانسته است از تجربیات و آموخته‌های خود، نتیجه گرفته و در عمل به آن‌ها اکتفا نماید و برای دیگران بویژه همکاران خود در این زمینه مفید و موثر باشد.

بر همین اساس ابتدا به مفاهیم لغوی و اصطلاحی مطالب مربوط از جمله سیاست کیفری، قانون، کالا و قاچاق پرداخته و نسبت به قوانین موضوعه در این مبارزه با قاچاق در دو دوره مختلف (قبل و بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران) اقدام کرده است و همچنین علل و انگیزه‌های مختلف قاچاق در ابعاد مهم اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و همین‌طور ویژگی‌های مهم سیاست‌های کیفری تقنینی مختلف در مبارزه با قاچاق کالا و ارز مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

مطلب و ابتکار مهمی که در فصل دوم نسبت به آن اهتمام شده است، ذکر آثار مثبت و منفی قوانین مختلف، با استناد به خود قوانین می‌باشد، بعبارت دیگر، کلیه قوانین در بادی امر مورد مطالعه دقیق و عمیق قرار گرفته و سپس نسبت به ذکر آثار مثبت و نواقص آن‌ها که در متن قانون نهفته است ایراد سخن گردیده است و به تعبیر دیگر استناد و دلیل محاسن و معایب قانون، خود قوانین بوده است که به عنوان محل شاهد، متن‌های مورد نیاز و لزوم بطور مستقیم نقل گردیده است.

در پایان مباحث و تحت عنوان نتیجه‌گیری از نقد و بررسی این قوانین و مقایسه آثار خوب و بد آن‌ها، از نظر نگارنده قانون مجازات مرتکبین قاچاق (مصوب ۱۳۱۲ و اصلاحات بعدی) به دلیل پرداختن به تمام مسائل مربوط به قاچاق از جمله شروع به جرم، معاونت و شریک جرم، مجازات حامل، رعایت حق الناس و بی‌نیاز نمودن مأمورین و محاکم از استناد به قوانین دیگر، کامل‌ترین قانون به‌ویژه در زمان خود محسوب گردیده و قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۷۴) به دلیل اجمال و ابهام زیاد آن قانون و تصویب آن در وقت کم‌العمال در تدوین آن، و عملکرد ضعیف آن و اطاله رسیدگی در محاکم به‌ویژه تعزیرات حکومتی در رسیدگی به پرونده‌ها، فروش کالا قبل از صدور حکم قطعی و دیگر دلایل موجود، از نواقص و ابرامات زیادی برخوردار بود.

در مقابل این دو قانون، قانون جدیدالتصویب مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲)، نظر به ارائه تعریف و تقسیم‌بندی ابتکاری از قاچاق و مجرمین، پرداختن و اهتمام به عنصر پیشگیری، مبارزه با علت به جای مبارزه با معلول و همچنین استفاده از فنون پیشرفته جهان امروزی و مواظبت و رعایت حق الناس در تأکیدات شرع مقدس اسلام است، از نظر نگارنده، قانون منحصر به فرد و متفاوت از دیگران محسوب می‌شود.